

MUSIQA VA TASVIRIY SAN'AT

ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MUSIQIY TA'LIMNI MODERNIZATSIYA QILISH

Nematov Doniyor Yunusovich, Buxoro davlat pedagogika instituti mustaqil
izlanuvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada musiqiy ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalarning joriy etilishi, ularning samaradorlikni oshirishdagi o'rni va ta'siri yoritilgan. Musiqiy-pedagogik faoliyatda o'qituvchining mahorati, yangi texnologiyalarni qo'llash darajasi hamda milliy musiqiy merosdan foydalanish muhim omillar sifatida ta'kidlanadi. Shuningdek, Al-Farobiy, Ibn Sino va Alisher Navoiyning musiqaga oid qarashlari tahlil qilinib, musiqaning estetik, tarbiyaviy va ma'naviy ahamiyati ochib berilgan. Tadqiqot musiqiy ta'limni modernizatsiya qilish, texnologiyalashtirish hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan shaxs tarbiyasini ta'minlash masalalarini qamrab oladi.

Kalit so'zlar: musiqa ta'limi, zamonaviy texnologiyalar, pedagogik mahorat, milliy meros, innovatsion metodlar, musiqiy tarbiya, estetik did, musiqa nazariyasi, musiqa asboblari, musiqiy-pedagogik faoliyat, Farobiy, Ibn Sino, Navoiy, musiqa savodxonligi, jamoaviy qo'shiq, musiqiy go'zallik, ma'naviy tarbiya, ta'lim modernizatsiyasi, musiqiy meros, shaxs kamoloti.

МОДЕРНИЗАЦИЯ МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ОСНОВЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Нематов Дониёр Юнусович, независимый соискатель Бухарского государственного
педагогического института

Аннотация. В статье рассматриваются тенденции внедрения современных технологий в процесс музыкального образования, их роль в повышении эффективности и качестве обучения. Подчеркивается значение педагогического мастерства учителя, уровня использования инновационных технологий и обращения к национальному музыкальному наследию. Анализируются взгляды Аль-Фараби, Ибн Сины и Алишера Навои на музыку, раскрывается её эстетическая, воспитательная и духовная значимость. Исследование охватывает вопросы модернизации, технологизации музыкального образования, а также воспитания личности на основе национальных и общечеловеческих ценностей.

Ключевые слова: музыкальное образование, современные технологии, педагогическое мастерство, национальное наследие, инновационные методы, музыкальное воспитание, эстетический вкус, теория музыки, музыкальные инструменты, музыкально-педагогическая деятельность, аль-Фараби, Ибн Сина, Навои, музыкальная грамотность, хоровое пение, музыкальная красота, духовное воспитание, модернизация образования, музыкальное наследие, развитие личности.

MODERNIZATION OF MUSIC EDUCATION BASED ON MODERN TECHNOLOGIES

Doniyor Yunusovich Nematov, Independent Researcher at Bukhara State Pedagogical Institute

Abstract. This article examines the trends of introducing modern technologies in music education and their role in improving efficiency and learning outcomes. The importance of teachers' pedagogical skills, mastery of innovative methods, and the integration of national musical heritage are emphasized. The views of Al-Farabi, Ibn Sina, and Alisher Navoi on music are analyzed, highlighting its aesthetic, educational, and spiritual significance. The study addresses the modernization and technologization of music education, as well as the formation

of well-rounded individuals grounded in national and universal values.

Keywords: music education, modern technologies, pedagogical skills, national heritage, innovative methods, music upbringing, aesthetic taste, music theory, musical instruments, music-pedagogical activity, Al-Farabi, Ibn Sina, Navoi, music literacy, choral singing, musical beauty, spiritual education, educational modernization, musical heritage, personality development.

Kirish. Yangi O'zbekiston sharoitida ta'lim mazmuni jahon talablari va ilg'or andozalarga mos holda yangilanib, o'z-o'zidan emas, balki tajribali pedagog-olimlar, metodistlar hamda dunyo miqyosida erishilgan pedagogik yutuqlar asosida takomillashib bormoqda. Shu sababli ham bugungi islohotlar bosqichida ta'lim tizimini yangicha yondashuvlar bilan rivojlantirish, axborot oqimi tezlik bilan kuchayib borayotgan va raqamli texnologiyalar jadal sur'atlarda rivojlanayotgan zamonda yosh avlod tarbiyasi uchun mas'ul, ijodkor va zamonaviy fikrlaydigan o'qituvchilarni shakllantirish ustuvor vazifa sifatida belgilanmoqda.

Asosiy qism. Mavjud tajribalarni o'rganish shuni ko'rsatadiki, ta'lim mazmuni qanchalik yangilanmasin, mukammal o'quv dasturlari, darsliklar yaratilmasin, o'quv – tarbiya jarayonining samaradorligini ta'minlashda o'qituvchining pedagogik mahorati, yangi ta'lim texnologiyalarini o'zlashtirishi va ulardan ta'lim jarayonida unumli va o'rinli foydalana olishiga bog'liq bo'ladi.

Fikrimizning isboti sifatida mamlakatimiz rahbari Sh.Mirziyoyevning 2022-yil 2-fevraldagi PQ-112-sonli "Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarorining birinchi bo'limi A bandida:

- musiqa fani uchun haftasiga belgilangan bir o'quv soati hamda unga qo'shimcha ravishda har hafta milliy musiqa cholg'ularida kuy ijro etish amaliy to'garaklari va fakultativ darslari o'tkaziladi;

- musiqa san'ati bo'yicha professional ta'lim hamda oliy ta'lim to'g'risidagi hujjatga ega bo'lgan, kamida 3 ta milliy musiqa cholg'ularida mahorat bilan kuy ijro eta oladigan mutaxassislarni asosiy ish joyidan bo'sh vaqtida u yerdagi mehnatga haq to'lash shartlarini saqlab qolgan holda o'rindoshlik asosida umumiy o'rta ta'lim muassasalari musiqa fani o'qituvchisi va musiqa yo'nalishidagi to'garak rahbari lavozimiga to'liq stavkada ishga qabul qilishga ruxsat beriladi.

Inson hayotini musiqa san'atisiz tasavvur qilib bo'lmaydi. San'at kishilarga faqatgina ma'naviy ozuqa beribgina qolmasdan, jismoniy kamolotga erishuvda ham muhim o'rin egallaydi. Musiqa san'atining axloqiy-estetik tarbiyadagi rolini to'g'ri his etib, uning yosh avlodni tarbiyalashdagi ahamiyatini aslo unutmaslik zarur.

Musiqiy go'zallik insonning ma'naviy qiyofasi shakllanishida muhim omildir. VIII-XII asrlarda Sharqshunoslik tarixida "Sharq yoki musulmon Renessansi" davri deb nom olgan davr. Sharqda O'rta asrlardagi barcha taraqqiyotlarning eng yuksak cho'qqisi hisoblanadi. Abu Yusuf Yoqub ibn Is'hoq al-Kindiy, Abu Nasr ibn Muhammad al-Farobiy, Abu Ali ibn Sino va boshqalar shu davrning ajoyib vakillari bo'lganlar. Al-Farobiyning musiqaga bag'ishlangan "Kitob ul-musiqiy al-Kabr" ("Musiqa haqida katta kitob") asarida yozilishicha musiqa haqidagi fan amaliy va nazariy sohalardan iborat. Birinchisi musiqiy asboblarning yordamida musiqiy asarlarni ijro etishga oid. Ikkinchisi esa ohanglarning kelib chiqishi va musiqiy asarlarni yaratilish qonunlarini o'rganadi. Farobiyning ta'biricha san'at, shu jumladan, musiqa ilohiy ne'mat emas, balki inson ijodining mahsulidir. Uning vazifasi insonga o'z intellektual va axloqiy sifatlarini takomillashtirishda foydali bo'lishidan iborat.

Musiqa haqida Ibn Sino o'zining besh asarida yozgan. Bu "Kitob ash-shifo", ("Shifo kitobi") nomli ko'p jildlik qomusiy asarning musiqa haqidagi bo'limidir. Ibn Sinoning ta'rificha san'at, jumladan, musiqa fandir. Bundan san'atning "aql bilan idrok etish" yoki "buyumlarning bilish" mohiyati kelib chiqadi. Ibn Sino musiqaning tarbiyaviy mohiyatini alohida ta'kidlab o'tgan. Bunda san'at vositasi orqali estetik didni tarbiyalashga asosiy e'tibor qaratilgan. Buyuk olim ta'kidlaydiki, shaxsni har tomonlama kamol toptirish uchun ikki tomonlama-jismoniy

barkamollik uchun jismoniy mashqlar, ma'naviy rivojlanishi uchun musiqa va boshqa san'at turlari orqali ta'sir o'tkazish lozim.

She'riyat mulkining sultoni Alisher Navoiy nozik ta'b, yuksak zakovat egasi sifatida musiqani sevib tinglar, dil-dildan zavqlanardi. Shoir talantli san'atkorlarga hamisha g'amxo'rlik qildi, yoshlarning kamoloti uchun tinmay qayg'urdi. Insonning kamolotga yetishuvida asosiy rol o'ynovchi vositalardan biri - musiqa san'atidan bahramand bo'lish deb bildi. "Musiqani idrok etmagan shoir nim shoirdir",- deydi Navoiy. Bu kalima shoir estetik qarashlarining mohiyatini yaqqol ko'rsatadi. [4; 6-b]

Hozirgi kunda respublikamizda fan va ta'limning moddiy, uslubiy bazasi mustahkamlanib, o'quv – uslubiy, ilmiy, innovatsion, zamonaviy vositalar mukammallashib o'quv jarayoniga tadbqiq qilinmoqda. Zero, didaktikaning predmeti o'rgatish, o'rganish hamda ta'lim mazmunidan iborat. Bu uchala komponentdan birortasini e'tiborda tutmaslik ta'lim mazmunini yo'qqa chiqaradi. Shunga ko'ra aytish joizki, musiqani o'rgatish ham, o'rganish ham ularning oxirgi natijasi ham musiqa fanidan beriladigan ta'lim mazmuniga bog'liqdir.

Musiqiy-pedagogik faoliyatning natijasi jamiyat manfaatlari bilan bog'liqdir. Uning mehnati esa yoshlar shaxsini har tomonlama kamol toptirishga yo'naltirilgan. Musiqiy-pedagogik faoliyat avlodning ijtimoiy uzviyligini, ya'ni ketma-ketligini ta'minlashga xizmat qiladi. Musiqiy faoliyati doimo shaxs faoliyatini boshqarish bilan bog'liqdir va bunda musiqiy-pedagogik maqsad o'quvchi maqsadiga aylanishi juda muhimdir. V.Gyote ta'kidlaganidek: "Ishonch bilan gapir, ana shunda so'z ham, tinglovchilarni mahliyo qilish ham o'z-o'zidan kelaveradi" [8; 11-b].

Bundan ko'rinib turadiki, musiqiy mahorat turli ilmiy nazariyalarga ko'ra o'zining bir nechta kategoriyalariga ega.

Xususan,

- pedagogik mahorat musiqiy-kasbiy faoliyatdagi individuallikning yorqin sifatida tushuniladi;
- pedagogik mahorat kategoriyasi musiqiy-kasbiy faoliyat nuqtai nazardan kishining individualligini xarakterlaydi;
- mahorat o'quvchilar tomonidan uning ijtimoiy yetuklikka erishish darajasiga qarab bosqichma-bosqich egallanadi. Ijtimoiy yetuklik komponentlari pedagogik musiqiy-mahorat komponentlari bilan nisbatda bo'ladi.

Hozirgi sharoitda inson faoliyatining asosiy yo'nalishlari taraqqiyotga mos maqsadlarni to'liq amalga oshirish imkoniyatlarini beruvchi modelli tizimga, ya'ni musiqiy ta'limni texnologiyalashtirishga aylanib bormoqda. Shu tufayli fan sohalarining barchasida bo'lgani kabi musiqiy ta'limda ham yangi texnologiyalarga e'tibor kuchayib bormoqda. Zero, ta'limni demokratlashtirish, individuallashtirish, tabaqalashtirish, mintaqaviy xususiyatlarni hisobga olish tamoyillari asosida barcha o'quv predmetlari qatori musiqa predmeti bo'yicha ham o'qitish Konsepsiyasi ishlab chiqildi. Unda musiqiy ta'lim mazmunini milliy negizda shakllantirish, milliy musiqiy merosdan to'laonli foydalanish, xalq kuy – qo'shiqlari, doston, mumtoz va maqom hamda ularning ta'sirida yaratilgan zamonaviy musiqalar vositasida o'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlarimizni teran anglaydigan, vatanga, tariximizga, san'atimizga ongli munosabatda bo'ladigan va unga vorislik qila oladigan ma'nan yetuk, barkamol shaxsni tarbiyalash asosiy maqsad va vazifa sifatida ko'rsatilgan.

Ta'lim jarayonida o'quvchilar musiqa san'atini butun nafosati bilan o'rganishlari, idrok etishlari ommaviy musiqa faoliyatlari: musiqa tinglash, tahlil qilish, jamoa bo'lib qo'shiq kuylash, nazariy bilimlarni o'zlashtirish (musiqa savodxonligi), raqsga tushish, bolalar cholg'u asboblari chalish va musiqaga ritmik jo'r bo'lish masalalarini shakllantirish musiqiy ta'limning asosiy mazmunini tashkil etadi.

Pedagogik texnologiyalarni barcha turlarida birdek qo'llaniladigan va ta'lim-tarbiya jarayonini tadrijiy tarkib topishida va rivojlanib borishida hal qiluvchi omillar hamda tarkibiy elementlar uch xil faoliyatdan iborat bo'lib, ular so'zlash, ko'rsatish va mashqlar bajarishdan iborat bo'lib, musiqa darslariga uni tadbqiq etilganda o'ziga xos ketma-ketlik va bog'liqlikda

amal qiladi.

Xulosa. Yangi O'zbekiston sharoitida ta'lim tizimining jahon andozalari asosida takomillashib borishi bevosita pedagoglarning yangicha fikrlashi, zamonaviy texnologiyalarni chuqur o'zlashtirishi va ta'lim jarayonida ularni samarali qo'llay olishiga bog'liq. Shiddat bilan rivojlanayotgan raqamli davrda ijodkor, mas'uliyatli va innovatsion qarashlarga ega o'qituvchilarni tarbiyalash orqali ta'lim sifatini oshirish, yosh avlodni barkamol shaxs sifatida shakllantirish imkoniyati kengayadi. Intellektual rivojlanish orqali yangi texnologiyalar yordamida yoshlar keng ko'lamli bilim va ko'nikmalarni tezroq egallash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bunda ijodiy fikrlashda ta'limda zamonaviy yondashuvlar ularning ijodkorligini rivojlantirib, yangilikka intilishga undaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Axmedov Q.M., Ismoilov O.A. Yangi pedagogik texnologiyalar va ularni joriy qilish muammolari. –T.: «Fan va texnologiya», 2012, 36-b.
2. Karimova D. «Musiqiy pedagogik mahorat asoslari» Toshkent., «Moliya», TDPU., 2008-yil
3. O'.Tolipov, M.Usmonboeva. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. T. "Fan". 2005 y.-205 b.
4. Omonov H.T. Xo'jayev N.X., Madyarova S.A., Eshchonov E.U. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat - T.: «Iqtisod-moliya». 2009. -240 b.
5. O'tkir Tolipov. Dilnoz Ro'ziyeva "Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat" (O'quv qo'llanma) -Toshkent: "INNOVATSIYA-ZIYO", 2019, 276 b.
6. Sayidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. T. "Moliya " nashriyoti, 2003 y. – 171 b.
7. T.G'afforova, A.Qurbonov, E.Godfri. "Ta'limning ilg'or texnologiyalari". Qarshi "Nasaf". 2003y.-112 b.
8. U. Tolipov, M.Usmanbayeva. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. T. "Fan". 2005.
9. Lex.uz hukumatning qonun hujjatlari portal – Sh.M.Mirziyoyev – "Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 112-son qaror.